

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej
Warszawa

Szanowni Państwo

Odpowiadając na pismo DKS-VIII-460-50-Ibn/08 z dnia 18 czerwca 2008 r. w sprawie problemów i zagadnień, które są najważniejszymi dla rozwoju Wielkopolski i powinny zostać umieszczone w projekcie Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju, przesyłamy poniższy wykaz. Przedstawione w nim zagadnienia dotyczą problemów, które mieszczą się merytorycznie w tak zadanym pytaniu. Podtrzymujemy wszystkie wnioski i postulaty składane przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego i Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu, dotyczące wstępnych założeń do KPZK jak i prezentowanych opracowań szczegółowych. Mamy nadzieję, że zawarta w piśmie problematyka znajdzie swoje miejsce w KPZK.

1. Obszary problemowe

- 1.1. Na terenie Wielkopolski, co wykazano w wielu analizach i studiach planistycznych, zdiagnozować można obszary problemowe, które ze względu na przyczynę ich powstania jak i skutki ich trwania dla zagospodarowania przestrzennego i ogólnie pojętego rozwoju społeczno – gospodarczego, są istotnymi, z punktu widzenia kraju, obszarami, dla których KPZK powinna wskazywać prowadzenie specjalnej polityki przestrzennej.
- 1.2. Pierwszym z nich jest subregion koniński, obejmujący wschodnią część Wielkopolski. Przyczyną jego powstania jest wieloletnia eksploatacja węgla brunatnego oraz koncentracja wyspecjalizowanych branż przemysłu. Produkcja energii, górnictwo odkrywkowe i przemysł energochłonny, który został tam zlokalizowany, stanowi, w obliczu wyczerpywania się złóż węgla, potencjalny obszar zapaści gospodarczej. Obszar ten bezpośrednio sąsiaduje z obszarem województwa łódzkiego, które w podobny sposób jest obciążone problemami związanymi z węglem brunatnym. Niezbędna jest w tym zakresie polityka państwa dotycząca oceny możliwości i konieczności eksploatacji złóż węgla i co za tym

idzie, określenie polityki rozwoju sektora energetycznego. KPZK powinna wskazywać złoża, które ze względu na interes narodowy, dopuszcza się do eksploatacji, oraz objąć wschodnią część Wielkopolski definicją obszaru problemowego, którego rozwiązanie w dużej mierze leży w polityce kraju.

- 1.3. Kolejnym obszarem, który z punktu widzenia polityki kraju jest ważny, to północna część regionu (powiat złotowski). Powiat ten jest kontynuacją problemów społecznych i ograniczeń w zagospodarowaniu przestrzennym, tożsamych z południowymi strefami województw zachodniopomorskiego i pomorskiego. Należy objąć go programami wsparcia rozwoju i wskazać w KPZK jako obszar wymagający prowadzenia specjalnej polityki przestrzennej.
- 1.4. Suburbanizacja wokół Poznania to następny obszar, dla którego, tak jak i dla pozostałych dużych miast w kraju, należy określić politykę przestrzenną, zapobiegającą niekontrolowanemu rozlewaniu się zabudowy o charakterze miejskim na obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

2. Tworzenie spójnego systemu obszarów cennych przyrodniczo

Tworzenie spójnego systemu obszarów cennych przyrodniczo poza obszarami objętymi ochroną, które stanowią będą łączniki ekologiczne o znaczeniu krajowym i regionalnym. Koncepcje sieci ekologicznych powstają zazwyczaj w skali kraju lub regionu. Różne podejścia planistów przestrzennych do tego zagadnienia powodują „niespójność” sieci już w skali sąsiadujących województw, co prowadzi do izolacji obszarów cennych przyrodniczo. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa powinien stanowić kolejny szczebel w umocowaniu prawnym sieci ekologicznej i przenosić ustalenia obligatoryjnie do dokumentów niższego rzędu. Stąd tworzenie sieci ekologicznej na poziomie kraju i województwa uwzględniającej wspólne, jasne zasady jej wyznaczania i walory przyrodniczo-krajobrazowe danego regionu pozwoliłoby skuteczniej chronić walory przyrodnicze regionu. Regionalne podejście do kształtowania sieci ekologicznej jest warunkiem jego prawidłowego funkcjonowania, także w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gmin a przede wszystkim w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Opracowanie takiego modelu w KPZK uniemożliwiłoby dowolną interpretację samorządów gminnych w zakresie zasad i potrzeb kształtowania sieci ekologicznej.

Za najważniejsze zadania w kształtowaniu sieci ekologicznej na terenie Wielkopolski uznano:

- realizację zasad ochrony przyrody i krajobrazu województwa zgodnie z celami strategicznymi zapisanymi w „Strategii Województwa Wielkopolskiego” oraz innymi uchwalonymi politykami i strategiami, także krajowymi dotyczącymi ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
- utrwalenie spójnego systemu przyrodniczego zapewniającego prawidłowe funkcjonowanie przestrzeni przyrodniczej i uwzględniającego istniejące i projektowane obszary objęte ochroną prawną włączone do sieci krajowej, jak i wzajemnie uzupełniających się koncepcji europejskich sieci ekologicznych ECONET – POLSKA oraz NATURA 2000,
- zachowanie obszarów ważnych dla ochrony różnorodności florystycznej i faunistycznej, wyróżnionych na podstawie dostępnych badań i publikacji, jako potencjalnych form ochrony przyrody,
- zachowanie zabytkowych parków pałacowych, klasztornych, zamkowych i dworskich oraz opieka nad nimi, z uwagi na istotne znaczenie jakie pełnią dla ochrony walorów przyrodniczo – krajobrazowych obszarów wiejskich,
- zachowanie i odtwarzanie korytarzy ekologicznych stanowiących drogi migracji roślin i dużych zwierząt m.in. poprzez zalesianie odcinków korytarzy przechodzących przez rozległe obszary upraw rolnych czy budowę przepławek zapobiegających zaburzeniu ciągłości ekologicznej rzek. Do najważniejszych korytarzy ekologicznych zaliczono:
  - sieć rzecznych korytarzy ekologicznych pełniących funkcję łącznikową między dwoma lub wieloma obszarami chronionymi, nie zabudowane, umożliwiające migrację roślin i zwierząt. Istotne jest zachowanie ciągłości systemu korytarzy ekologicznych małych dolin rzecznych, które nie muszą być objęte formami ochrony przyrody, co zapewni właściwe funkcjonowanie systemu przyrodniczego regionu,
  - ważniejsze korytarze migracji ptaków związane z większymi dolinami rzecznyymi (rzek: Neru – Warty – Obry, Noteci, Baryczy),
  - europejskie korytarze migracji dużych zwierząt lądowych stanowiące potencjalne drogi wędrówki zwierząt i roślin w skali kraju i kontynentu europejskiego,
  - klinowo–pierścieniowy system zieleni Poznania stanowiący „zielone płuca” miasta, który poprzez naturalnie ukształtowane doliny rzeczne tworzy przyrodniczy system powiązań funkcjonalno – przestrzennych z gminami sąsiadującymi i całą przestrzenią przyrodniczą Wielkopolski,

- sieć zieleni przydrożnej, nierzadko zabytkowej, stanowiącej antropogeniczne korytarze ekologiczne i ważny element systemu ochrony krajobrazu,
- ochronę miejsc cennych dla ptaków w okresie lęgowym i podczas wędrówki oraz przestrzeni powietrznej wokół tych miejsc,
- ochronę różnorodności biologicznej w warunkach gospodarki rolnej m.in. poprzez zwiększanie powierzchni zadrzewień i zakrzewień w rejonach gleb o najwyższej wartości produkcyjnej i niewielkim wskaźniku lesistości oraz zwiększanie lesistości na obszarach rolniczych o słabszych kompleksach glebowo–rolniczych,
- promowanie działań rolnośrodowiskowych zapewniających rozwój gospodarki rolnej zintegrowanej z ochroną środowiska przyrodniczego na obszarach wiejskich.
- uwzględnienie potrzeb ochrony i umiarkowanego użytkowania zasobów leśnych poprzez zachowanie ekosystemów leśnych, wysp leśnych, leśnych pasów śródpolnych pełniących rolę środowiskotwórczą,
- zachowanie leśnych kompleksów promocyjnych stanowiących modelowe obszary proekologicznego, nowoczesnego gospodarowania w lasach,
- ochronę różnorodności biologicznej akwenów poprzez zapewnienie wystarczających zasobów wodnych, umiarkowane użytkowanie jezior, zbiorników wodnych, stawów rybackich,
- tworzenie nowych form ochrony przyrody, zmianę rangi ochrony lub granic istniejących już obszarów objętych ochroną prawną w miarę wzbogacania wiedzy przyrodniczej i potrzeb lokalnej społeczności,
- wdrażanie zasad ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej do planowania przestrzennego oraz związanych z tymi planami – decyzji, programów, ocen, studiów i ekspertyz.

Konieczne są instrumenty finansowania ochrony przyrody. Nie tylko w zakresie europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 i programów rolno-środowiskowych. Konieczne jest finansowanie ochrony przyrody funkcjonującej w Krajowym Systemie Obszarów chronionych. Potrzebne są także zmiany legislacyjne w prawie ochrony przyrody - m.in. usankcjonowanie korytarzy ekologicznych. Skuteczna ochrona walorów przyrodniczo-krajobrazowych na poziomie lokalnym i kształtowanie polityki przestrzennej gmin w tym zakresie, wymaga zmian legislacyjnych i wprowadzenia nakazu uwzględniania zapisów dokumentów wyższego rzędu w zakresie zasad tworzenia (kształtowania) i wprowadzania sieci ekologicznej do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (dokumentów niższego rzędu).

3. Przeciwdziałanie pogłębianiu się deficytu wód

Zagadnieniem, które naszym zdaniem powinno znaleźć się w KZPK, jako element kształtowania struktury przestrzennej kraju są niedobory wód w województwie wielkopolskim oraz potrzeby jej retencjonowania. Niedobory wód w Polsce szczególnie dotyczą Nizy Polskiego, w tym Wielkopolski. Na niewielką ilość zasobów wodnych województwa wielkopolskiego wpływ mają małe: zasoby opadów atmosferycznych (około 420 mm w latach suchych i do 530 mm w latach normalnych), ograniczone hydrogeologiczne możliwości retencyjne oraz działalność człowieka prowadzona od końca XIV wieku.

Pogłębianie się deficytu wód w Wielkopolsce, która jest obszarem intensywnego rolnictwa może doprowadzić do kryzysu tej gałęzi gospodarki regionu. Wielkopolskie rolnictwo ma bardzo duże znaczenie nie tylko w skali regionu ale również w skali całego kraju. Brak odpowiedniej ilości wody jest uwarunkowaniem jak najbardziej niekorzystnym, dlatego istotne jest wzmożenie działań związanych z redukcją deficytu wód. Intensywne wykorzystanie wód do produkcji rolnej pogłębia deficyt wód, co jest istotnym problemem z zakresu ochrony środowiska przyrodniczego. Jakość tych niewielkich zasobów wód na obszarach wiejskich (przy intensywnej produkcji roślinnej i zwierzęcej) ulega stałemu pogarszaniu głównie na skutek: niewłaściwego nawożenia gleb oraz źle prowadzonej gospodarki wodno – ściekowej. Pogarszają ten stan rzeczy: niezabezpieczone składowiska odpadów (obornika, odpadów komunalnych i innych). W Wielkopolsce zauważalne jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych związkami azotu pochodzenia rolniczego. W celu poprawy jakości środowiska wodno – gruntowego rolniczej przestrzeni produkcyjnej uchwała się (zarówno w kraju, jak również w całej Unii Europejskiej) szereg regulacji prawnych ograniczających wymywanie nawozów niewykorzystanych przez rośliny uprawne.

Na gruntach ornych Wielkopolski przez ostatnie kilkadziesiąt lat prowadzone były prace melioracyjne, które przyczyniły się głównie do odwodnień terenu i dalszego pogłębiania deficytów wód. Obecnie zwraca się uwagę na właściwe funkcjonowanie urządzeń melioracyjnych (np. odbudowa urządzeń drenarskich, modernizacja urządzeń podpiętrzających i retencjonujących wodę, budowa zbiorników retencyjnych, właściwie prowadzone regulacje cieków itp.).

Brak możliwości prowadzenia intensywnego rolnictwa w Wielkopolsce a zwłaszcza w południowej jej części, może doprowadzić do załamania się gospodarki wielu gmin. Dotyczy to zwłaszcza rejonów gdzie zdecydowana większość ludności zatrudniona jest w rolnictwie a gospodarka rolna jest najważniejszym (często jedynym) źródłem

dochodów. Pogorszenie sytuacji w rolnictwie tego obszaru i w konsekwencji nasilenie zjawisk takich jak: odpływ ludności, zaniechanie działalności rolniczej może w znaczący sposób wpłynąć na zagospodarowanie przestrzenne. Co ważne zmniejszenie produkcji rolniczej w Wielkopolsce będzie miało skutki nie tylko dla regionu ale całego kraju.

Postulujemy wzmocnienie działań związanych z rolnictwem i ochroną środowiska przyrodniczego poprzez zwiększenie środków na przeciwdziałanie zjawisku deficytu wód. Należy rozważyć propozycje stworzenia specjalnego programu dla rolnictwa na terenach szczególnie narażonych na niebezpieczeństwo suszy i tym samym narażonych na wielkoobszarowe przeobrażenia gleb. Procesy te w konsekwencji mogą doprowadzić do załamania się gospodarki opartej w znacznym stopniu na rolnictwie. W celu umożliwienia realizacji programu małej retencji oraz innych programów ograniczających deficyt wód w województwie, należy zdecydowanie zwiększyć dotację środków finansowych z takich źródeł jak (za WZMiUW, 2006):

- budżet Państwa,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska,
- fundusze pomocowe planowane w ramach Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej takich jak :
  - SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwoju obszarów wiejskich”
  - ZPORR - Zintegrowany program operacyjny rozwoju regionalnego
- środki przeznaczone na realizację programu „ODRA-2006”,
- środki samorządów lokalnych
- inne

Ponadto konieczne jest większe zaangażowanie Agencji Nieruchomości Rolnych w sprawę wymiany gruntów między rolnikami indywidualnymi a Skarbem Państwa, zajmowanych pod zbiorniki wodne.

4. Wyznaczenie krajowych i międzynarodowych korytarzy transportowych

Przez teren Wielkopolski przebiegają 2 paneuropejskie korytarze transportowe – II i VIa. Dla zrównoważenia rozwoju kraju i określania stref dla rozwoju naziemnej i nadziemnej infrastruktury technicznej bardzo ważne jest wyznaczenie korytarzy transportowych o znaczeniu krajowym i międzyregionalnym. Dla obszaru Wielkopolski proponujemy utworzenie 4 korytarzy, które wiążą wiele rodzajów transportu i wskazują optymalne lokalizacje dla dalszego rozwoju transportu. Są to:

- o korytarz PÓLNOC – POŁUDNIE o przebiegu Kołobrzeg – Koszalin – Piła – Poznań – Ostrów Wielkopolski – Kępno – autostrada A1, o szczególnie istotnym znaczeniu dla Polski Zachodniej,
- o korytarz CENTRUM – POŁUDNIE o przebiegu Poznań – Rawicz – Wrocław,
- o korytarz PÓLNOCNY ZACHÓD – WSCHÓD I o przebiegu Szczecin – Piła – Bydgoszcz – Toruń,
- o korytarz POŁUDNIOWY ZACHÓD – WSCHÓD II o przebiegu Wrocław – Kępno – Łódź – Warszawa.

Dla uzupełnienia korytarzy o znaczeniu krajowym, proponujemy utworzenie sieci korytarzy o znaczeniu międzyregionalnym. Na obszarze Wielkopolski wskazano jeden korytarz o charakterze międzyregionalnym. Korytarz ten stanowi funkcjonalne połączenie komunikacyjne województwa wielkopolskiego i województw kujawsko – pomorskiego i pomorskiego. Jest to korytarz transportowy PÓLNOC – WSCHÓD o przebiegu Piła – Chojnice – Starogard Gdański – autostrada A1.

5. Realizacja dróg ekspresowych.

Przez teren Wielkopolski przebiegają 4 drogi ekspresowe, które obecnie nie spełniają parametrów przewidzianych dla tej klasy dróg. Drogi S 8, 10, 5 i szczególnie S11 wymagają podjęcia natychmiastowych decyzji przesądzających o ich docelowym przebiegu i niezbędnych pracach modernizacyjnych.

6. Rozszerzenie sieci TEN-T.

W Planie województwa, obok już istniejących korytarzy TEN-T, wyznaczono nowe korytarze, które ze względu na swoje znaczenie dla kraju, powinny zostać ujęte w KPZK.

Są to:

- o Poznań – Wrocław jako kontynuację istniejącego korytarza: Grudziądz - Bydgoszcz – Poznań,
- o Kołobrzeg – Koszalin – Piła – Poznań – Kępno – Katowice, który przebiega przez trzy strategiczne regiony kraju,
- o Szczecin – Piła – Bydgoszcz – Toruń, który połączy północno – zachodnie rejony kraju z istniejącymi korytarzami środkowej i wschodniej Polski.

7. Zmiana klasyfikacji funkcjonalnej linii kolejowych.

W korytarzu PÓLNOC – POŁUDNIE przebiegają linie kolejowe, które obecnie są liniami o znaczeniu lokalnym. Ze względu na kierunki połączeń i relacje międzyregionalne tras postulujemy włączenie do sieci połączeń krajowych 2 linii kolejowy: nr 354 Poznań – Piła i nr 405 Piła – Szczecinek.

8. Wielka Pętla Wielkopolska – modernizacja szlaku wodnego.

Droga wodna Wisła – Odra jako międzynarodowa droga E 70 łączy ważne ośrodki gospodarcze zlokalizowane w dolinie Wisły z zachodnią częścią kraju, zwłaszcza z ośrodkami w dolinie Odry. W Wielkopolsce fragmentem europejskiej drogi wodnej jest droga wodna Noteć, która łączy się na terenie województwa lubuskiego z drogą wodną Warta, a na terenie województwa kujawsko – pomorskiego z siecią kanałów tworząc tzw. Wielką Pętlę Wielkopolską. Niewykorzystana dotychczas droga wodna, wymaga radykalnych działań modernizacyjnych w celu przywrócenia roli i znaczenia w relacjach międzyregionalnych i międzynarodowych.

7. Określenie planów realizacyjnych dla sieci infrastruktury technicznej

Zagadnienie to dotyczy całego kraju. W celu formułowania i prowadzenia racjonalnej polityki przestrzennej w regionach niezbędne jest wpisanie w regionalne i lokalne dokumenty planistyczne zadań publicznych dotyczących realizacji infrastruktury technicznej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym wraz z przybliżonym wskazaniem lokalizacji przebiegu. Zapisane przebiegi linii w planach zagospodarowania przestrzennego, a szczególnie w miejscowych planach zaistnieją w świadomości społecznej i pozwolą uniknąć konfliktów społecznych przy realizacji linii, które mogą zagrozić bezpieczeństwu energetycznemu kraju.